

'Qumran laat zien hoe de bijbel is ontstaan'

ACHTERGROND DODE ZEE-ROLLEN

- Belang expositie in Assen moeilijk te overschatten
- 'Je zit in Qumran midden in het proces van canonvorming'

Door Job van Schaik

Groningen In de zomer van het jaar 68 na Christus verborg een Joodse groepering een complete bibliotheek in de grotten bij de nederzetting Qumran, op 12 kilometer van Jericho. Ruim negenhonderd manuscripten, waaronder verschillende versies van Oudtestamentische bijbelboeken, vonden daar een veilige schuilplaats ten tijde van de Joodse opstand tegen Rome. "Tenminste, we denken nu dat het zo ongeveer gegaan moet zijn", zegt Mladen Popovic, directeur van het Groningse Qumran Instituut.

De manuscripten zijn nooit meer opgehaald, dus waarschijnlijk zijn de eigenaars ervan tijdens de Joodse opstand omgekomen. Zo kon het gebeuren dat de Dode Zee-rollen (voornamelijk bestaande uit beschreven leer van geiten en schapen) pas tussen 1947 en 1956 zijn teruggevonden, min of meer in de staat waarin ze bijna 2000 jaar eerder werden achtergelaten. "Het lijkt erop dat in grot 1 de rollen nog netjes zijn neergelegd, in kruiken", vertelt Popovic. "In grot 4 lagen de manuscripten rommeliger en zijn ze waarschijnlijk in grote haast snel neergegoid."

Een deel van de Dode Zee-rollen komt in 2013 naar het Drents Museum in Assen, werd vorige week bekend. Dat is mede te danken aan het Qumran Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen, waar al sinds 1961 onderzoek wordt gedaan naar de manuscripten. "Wij zijn hét instituut in Nederland waar dit materiaal en deze periode van het jodendom worden bestudeerd", zegt Popovic. "Er zijn nog drie andere centra, in Duitsland, Israël en Canada. Wereldwijd zijn er tussen de 100 en 150 mensen die zich met de Dode Zee-rollen bezighouden."

Het belang van de Dode Zee-rollen is moeilijk te overschatten, legt Popovic uit. "Het zijn de oudste manuscripten die we hebben van de Hebreeuwse bijbel, het Oude Testament. De andere bekende manuscripten zijn middeleeuws, van rond het jaar 1000. Met deze manuscripten gaan we terug naar 250 voor Christus tot 50 na Christus, een



◀ Mladen Popovic: "Alleen van het boek *Esther* hebben we geen snippetje gevonden." Foto: DvhN/Corné Spardaens

enorme sprong in de tijd." Bijna alle Oudtestamentische bijbelboeken waren aanwezig in de grotten van Qumran. "Alleen van het boek *Esther* hebben we geen snippetje gevonden", zegt Popovic. "Dat had destijds mogelijk een controversiële positie omdat God er niet in genoemd wordt."

Van een bijbelboek als *Deuteronomium* zijn daarentegen 29 verschillende manuscripten gevonden. "Soms meerdere exemplaren van een versie, maar ook versies met inhoudelijke verschillen." Het fascinerende van de Dode Zee-rollen is dat ze een inkijsje geven in het vormingsproces van wat later de bijbel is gaan heten. De geschriften waren al wel gezaghebbende teksten, maar welke in de bijbel terecht zouden komen en welke niet, was nog niet beslist. "Je zit midden in het proces van canonvorming", zegt Popovic. "Qumran laat zien hoe de bijbel is ontstaan."

Zo functioneerden binnen de joodse ge-

meenschap die de Qumran-bibliotheek samenstelde, bijvoorbeeld twee versies van het boek *Jeremia* naast elkaar. En van het relatief jonge bijbelboek *Daniël*, dat rond 170 voor Christus is geschreven, zijn zelfs voorlopers in Qumran gevonden. "In totaal bestaat ongeveer 20 procent van de Dode Zee-rollen uit Oudtestamentische teksten", zegt Popovic. "De andere manuscripten zijn heilige teksten die uiteindelijk niet gecanoniseerd zijn, maar er zijn ook astronomische geschriften gevonden, kalenderteksten en een tekst met nauwkeurige beschrijvingen van plekken waar zich schatten zouden bevinden, de Koperenrol."

Ook daarvan worden in 2013 in Assen voorbeelden getoond. "Die teksten hebben een schat aan nieuwe informatie opgeleverd", zegt Popovic. "Ze hebben ons beeld van het jodendom in die tijd, maar ook van het vroege christendom, veranderd." Zo bleek bij-

voorbeeld een bepaalde terminologie die Paulus in zijn brieven hanteert, rechtstreeks terug te vinden in een in Qumran gevonden commentaar op de Joodse wet. "Zo zie je dat Paulus ook terugrijpt op een oude Joodse traditie."

Bij de expositie in het Drents Museum wordt uitgebreid ingegaan op de historische en culturele context van de Dode Zee-rollen. Het verhaal van de Joodse opstand zal daarbij een belangrijke rol gaan spelen, vertelt Popovic. Welke manuscripten precies naar Nederland komen, is nog niet bekend. "Daar wordt nu over gesproken", zegt Popovic. "We willen graag een fragment van *Genesis* en een *Psalmen*-rol uit grot 11, de zogenaamde Dutch Cave." Daarvan heeft de Koninklijke Academie van Wetenschappen de publicatierechten gekocht, wat vijftig jaar geleden de aanzet vormde tot de oprichting het Qumran Instituut in Groningen.

”
Qumran
laat zien
hoe de
bijbel is
ontstaan